

Jan Karczewski, Robert Szczerbiński¹⁾, Alicja Gabrylewska²⁾

DOŻYWIANIE UCZNIÓW W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I GIMNAZJACH W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM W LATACH 2006–2007

Zakład Higieny i Epidemiologii Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku
Kierownik: prof. dr hab. n. med. *J. Karczewski*

¹⁾ Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Sokółce
Dyrektor: dr n. med. *R. Szczerbiński*

²⁾ Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Białymstoku
Dyrektor: dr n. med. *A. Gabrylewska*

W pracy przedstawiono ocenę dożywiania uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych w województwie podlaskim w latach 2006–2007.

Hasła kluczowe: dożywianie, uczniowie, szkoły podstawowe i gimnazja.
Key words: giving extra meals, school children, primary and secondary schools.

Prawidłowe żywienie należy do najważniejszych czynników środowiskowych wpływających na stan zdrowia dzieci i młodzieży, ich zdolność do uczenia się, aktywność ruchową, samopoczucie i zachowania emocjonalne. Pobyt uczniów poza domem, w szkole lub w drodze do szkoły wynosi ok. 5–6 godzin, natomiast uczniów dojeżdżających 8–10 godzin (1). Z piśmiennictwa wynika, że pierwszych śniadań nie spożywa od 11% (2) do 25,4% (3) uczniów, drugie śniadanie spożywa od 50% (4) do 85% (5) i dlatego organizowanie różnych form dożywiania w szkołach powinno być integralną częścią procesu nauczania i wychowania.

Celem pracy była ocena korzystania uczniów szkół podstawowych i gimnazjów z różnych form dożywiania w czasie pobytu w szkole w województwie podlaskim w latach 2006–2007.

MATERIAŁ I METODY

Materiał stanowiły sprawozdania ministra zdrowia (MZ- 53) za rok 2006 i 2007 z działalności w zakresie higieny dzieci i młodzieży oraz w zakresie prowadzenia dożywiania, sporządzone przez PSSE w woj. podlaskim. Dane dotyczą skontrolowanych w 2006 r. i 2007 r. 99% szkół w woj. podlaskim.

Liczba szkół skontrolowanych w 2006/2007 r.: szkoły podstawowe – 353/343, filie szkół podstawowych – 24/22, gimnazja – 85/86, szkoła podstawowa + gimnazjum – 204/201 i odpowiadająca tym szkołom liczba uczniów: 61058/58293, 590/629, 28743/27613, 48083/47370.

Do analizy statystycznej danych wykorzystano nieparametryczny test Chi^2 przyjmując poziom istotności $p \leq 0,05$.

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

Ciepłe posiłki były wydawane jako posiłki pełne i posiłki jednodaniowe. Pełne posiłki wydawało 36,5% szkół w 2006 r. i 39,1% w 2007 r., a posiłki jednodaniowe 11,26% w 2006 r. i 11,96% w 2007 r.

Tab e l a I. Wydawanie ciepłych posiłków w szkołach podstawowych i gimnazjalnych w województwie podlaskim w latach 2006–2007

Tab l e I. Giving extra meals in primary and secondary schools in Podlaskie province in 2006-2007

Typ szkoły	Liczba/odsetek szkół wydających ciepłe posiłki				Liczba/odsetek uczniów korzystających z ciepłych posiłków			
	Posiłki pełne		Posiłki jednodaniowe		Posiłki pełne		Posiłki jednodaniowe	
	2006 r.	2007 r.	2006 r.	2007 r.	2006 r.	2007 r.	2006 r.	2007 r.
Szkoły podstawowe	(106) 30,0	(110) 32,1	(46) 13,0	(52) 15,2	(17385) 28,5 ^A	(17131) 29,4 ^A	(3493) 5,7	(3195) 5,5
Filie szkół podstawowych	(2) 8,3	(2) 10,0	(1) 4,2	(1) 4,5	(42) 7,1 ^B	(72) 11,4 ^B	(28) 4,7	(26) 4,1
Gimnazja	(58) 68,2	(60) 69,8	(8) 9,4	(7) 8,1	(5877) 20,4 ^C	(6429) 23,3 ^C	(812) 2,8	(854) 3,1
Szkoły podstawowe i gimnazja funkcjonujące w zespołach szkół	(77) 37,7	(83) 41,3	(20) 9,8	(18) 8,9	(12938) 26,9 ^D	(14458) 30,5 ^D	(4394) 9,1	(4506) 9,5
Ogółem	(243) 36,5	(255) 39,1	(75) 11,3	(78) 12,0	(36242) 26,2 ^E	(38090) 28,4 ^E	(8727) 6,3	(8581) 6,4

A,B,C,D,E – różnice istotne statystycznie ($p \leq 0,05$)

Wg typu szkoły najwyższy odsetek szkół wydających posiłki pełne zarówno w 2006 r., jak i 2007 r. (68,23% i 69,77%) to gimnazja. Natomiast najwyższy odsetek szkół wydających posiłki jednodaniowe stwierdzono zarówno w roku 2006, jak i 2007 (13,03% i 15,16%) w szkołach podstawowych. Stwierdzono, że odsetek szkół wydających posiłki pełne był wyższy w 2007 r. w porównaniu z 2006 r. Również odsetek poszczególnych typów szkół, za wyjątkiem gimnazjów oferujących posiłki jednodaniowe, był nieznacznie wyższy w 2007 r. w porównaniu do 2006 r. Ogółem z posiłków pełnych korzystało 26,17% uczniów w 2006 r. i 28,44% uczniów w 2007 r. (różnice istotne statystycznie). Wg typu szkoły najwyższy odsetek uczniów w 2006 r. korzystających z pełnych posiłków był w szkołach podstawowych, zaś w 2007 r. w szkołach podstawowych i gimnazjach funkcjonujących w zespołach szkół, przy czym w poszczególnych typach szkół odsetek osób korzystających z posiłków pełnych był w 2007 r. istotnie wyższy niż w 2006 r. Z posiłków

jednodaniowych korzystało w 2006 r. 6,3% uczniów, a w 2007 r. 6,4% uczniów. Według typu szkoły, zarówno w 2006 r., jak i 2007 r., najwyższy odsetek uczniów korzystających z posiłków jednodaniowych był w szkołach podstawowych i gimnazjach funkcjonujących w zespołach szkół (9,1% i 9,5%). Natomiast odsetek uczniów szkół podstawowych i filii szkół podstawowych korzystających z posiłków jednodaniowych nieznacznie zmalał w 2007 r. w porównaniu z 2006 r. Wyniki badań własnych były wyższe od wyników badań uzyskanych przez *Gajewską* i *Ignar-Golimowską* (6) oraz zbliżone do wyników własnych z 2003 r. (7).

Z ofertą organizowania II śniadań wystąpiło w 2006 r. 23,9% szkół, zaś w 2007 r. 23,6%.

Tabela II. Organizowanie II śniadań i podawanie napojów w szkołach podstawowych i gimnazjach w województwie podlaskim w latach 2006- 2007

Table II. Organizing lunches and providing school children with drinks in primary and secondary schools in Podlaskie province in 2006-2007

Typ szkoły	Organizowanie II śniadań szkolnych				Podawanie napoju			
	Liczba/odsetek placówek		Liczba / odsetek korzystających		Liczba/odsetek placówek		Liczba / odsetek korzystających	
	2006 r.	2007 r.	2006 r.	2007 r.	2006 r.	2007 r.	2006 r.	2007 r.
Szkoły podstawowe	(122) 34,6	(119) 34,7	(4478) 7,3	(4247) 7,3	(193) 54,7	(180) 52,5	(10503) 17,2 ^B	(12765) 21,9 ^B
Filie szkół podstawowych	(10) 41,7	(8) 36,4	(210) 35,6 ^A	(170) 27,0 ^A	(12) 50,0	(14) 63,6	(333) 56,4	(354) 56,3
Gimnazja	(9) 10,6	(8) 9,3	(459) 1,6	(364) 1,3	(13) 15,3	(7) 8,1	(813) 2,8 ^C	(327) 1,2 ^C
Szkoły podstawowe i gimnazja funkcjonujące w zespołach szkół	(18) 8,8	(19) 9,4	(1282) 2,7	(1344) 2,8	(25) 12,2	(24) 11,9	(2502) 5,2 ^D	(2267) 4,8 ^D
Ogółem	(159) 23,9	(154) 23,6	(6429) 4,6	(6125) 4,6	(243) 36,5	(225) 34,5	(14151) 10,2 ^E	(15713) 11,7 ^E

A,B,C,D,E – różnice istotne statystycznie ($p \leq 0,05$)

Najwyższy odsetek szkół organizujących drugie śniadania stwierdzono zarówno w 2006 r., jak i 2007 r. w filiach szkół podstawowych, przy czym odsetek tych szkół w 2007 r. zmniejszył się o 5,3% w porównaniu z 2006 r., a gimnazjów w 2007 r. zmniejszył się o 1,3% w porównaniu z 2006 r. Z oferowanych drugich śniadań w 2006 r. korzystało 4,6% uczniów, natomiast w 2007 r. 4,6% uczniów. Według typu szkoły z wyłączeniem szkół podstawowych i gimnazjów funkcjonujących w zespołach szkół w pozostałych stwierdzono zmniejszenie odsetka uczniów korzystających z drugich śniadań oferowanych w 2007 r. w porównaniu z 2006 r., przy czym w filiach szkół podstawowych różnice były istotne statystycznie. Badania własne z 2003 r. (7) wykazały, że z ofertą wspólnych śniadań w szkołach wystąpiło 26,7% placówek i dotyczyła jedynie szkół podstawowych

i gimnazjów, a wykorzystywało ją 5,6% uczniów. Również badania *Gajewskiej i Ignar-Golimowskiej* (6) wykazały, że wspólne śniadania organizowano głównie w szkołach podstawowych i gimnazjach, w szkołach o wyższym profilu nauczania śniadania organizowano sporadycznie i tylko w niektórych województwach (małopolskie, łódzkie, podkarpackie, śląskie). Odsetek szkół oferujących podawanie napojów w placówkach w 2007 r. zmalał o 2,0% w porównaniu z 2006 r., zaś odsetek uczniów korzystających z tej oferty był istotnie statystycznie wyższy w 2007 r. (11,7%) w stosunku do 2006 r. (10,0%). Analizując podawanie napojów w szkołach w rozbiciu na typ szkoły stwierdzono jedynie w filiach szkół podstawowych wzrost odsetka tych placówek w 2007 r. (63,6%) w porównaniu z 2006 r. (50,0%), natomiast odsetek uczniów korzystających z tej oferty w szkołach podstawowych był istotnie statystycznie wyższy w 2007 r. (21,9%) niż w 2006 r. (17,2%), zaś w gimnazjach i szkołach podstawowych i gimnazjach funkcjonujących w zespołach szkół istotnie statystycznie niższy w 2007 r. niż w 2006 r. Według *Hamulki i współpr.* (3) odsetek uczniów pijących napój w szkole wynosi w zależności od wieku od 73,8% do 100%, a w oparciu o dane *Konkołowicz-Laskowskiej i współpr.* (8) od 36% do 70%. Natomiast w oparciu o dane *Suligi* (5) napój w szkole wypijany był przez 65,4% uczniów i częściej przez chłopców.

WNIOSKI

1. W woj. podlaskim niski odsetek szkół oferuje możliwość korzystania przez uczniów z dożywiania oraz niewielu uczniów korzysta z tej oferty.
2. Nie ma zasadniczych różnic pomiędzy 2007 r. i 2006 r. w liczbie szkół i uczniów spożywających ciepłe posiłki oraz śniadania i napoje.

J. Karczewski, R. Szczerbiński, A. Gabrylewska

GIVING EXTRA MEALS TO SCHOOL CHILDREN FROM PRIMARY AND SECONDARY SCHOOLS IN PODLASKIE PROVINCE IN THE YEARS 2006-2007

Summary

The aim of this work was to evaluate how do the school children from primary and secondary schools took advantage of possibility to eat various extra meals during their stay at school in Podlaskie province in the years 2006-2007. The material comprised Minister of Health reports (MZ-53) on young people hygiene from years 2006-2007 and supplementary reports from years 2006 and 2007 on conducting the process of giving the children extra meals both made by county's sanitary and epidemiological station in Podlaskie province. The collected data in abovementioned reports concerns 99% of schools from Podlaskie province inspected in 2006 and 2007. The data shown that low proportion of schools gave school children an opportunity to have extra meals and that low proportion of school children took advantage of this opportunity. In 2007, when compared to 2006, there was a small increase in the number of schools that offered warm meals as well as in the number of school children who took advantage of them. Year 2007 brought a slight decrease in the number of schools which organized lunch at school as well as in the number of children who took advantage of them and there also was a decrease in the number of schools providing school children with drinks while the number of children having these drinks increased in comparison to 2006.

PIŚMIENNICTWO

1. Szponar L., Turlejska H., Wolnicka K.: *Obiady szkolne. Zalecenia, jadłospisy i receptury dla żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w placówkach oświatowo wychowawczych*. IŻŻ, Warszawa 1999.

– 2. Wojnarowska B. (red.): *Zdrowie młodzieży szkolnej w Polsce i innych krajach. Raport z badań przeprowadzonych w 1994 roku* IMiDz, Warszawa 1996.

– 3. Hamulka J., Gronkowska-Singer A., Witkowska K.: *Częstotliwość spożywania i wartość energetyczna śniadań uczniów wybranych szkół podstawowych w Warszawie*. Roczn. PZH 2000, 51, 279-290.

– 4. Stopnicka B., Szarej I.K., Jerulank I.: *Ocena indywidualnego sposobu żywienia dzieci w wieku szkolnym w szkołach podstawowych województwa białostockiego*. Żywność Żywienie a Zdrowie 1998, 4, 392-400.

– 5. Suliga E.: *Częstotliwość spożycia pierwszych i drugich śniadań wśród dzieci wiejskich*. Roczn. PZH 2003, 54, 213-220.

– 6. Gajewska M., Ignar-Golinowska B.: *Ocena żywienia uczniów w Polsce na podstawie danych stacji sanitarno – epidemiologicznych za 2001 rok*. Roczn. PZH 2003, 54, 183-196.

– 7. Szczerbiński R., Makowska K., Szczesiul P.G.: *Dożywianie uczniów w szkołach województwa podlaskiego w 2003 roku*. Roczn. PZH 2004, 55, 337-345.

– 8. Konkołowicz-Laskowska B., Kwiatkowska B., Piekarska J.: *Śniadania uczniów jako wykładnik zdrowia i stylu życia; w: Mierniki Zachowań Zdrowotnych. Materiały Krajowej Konferencji Naukowej*, Warszawa 2000, 41-47.

Adres: 15-089 Białystok, ul. Kilińskiego 1.